

Bir sözcüğün cümlede kullanıldığı yere göre kazandığı anlamlar vardır.

1. Gerçek Anlam (Temel anlam, yan anlam)
2. Terim Anlam
3. Soyut – Somut Anlam

Temel Anlam : Bir sözcüğün sözlük anlamıdır. Sözcük söylendiğinde zihnimizde canlanan ilk anlamdır.

Yan Anlam : Sözcüğün gerçek anlamına bağlı olarak yeni anlam kazanmasıyla oluşan anlamdır.

Boğazım ağrıyor. → Temel anlam Boğaz temel anlamda insan vücudunda bir bölümdür.

Testiği boğazından tutunuz. → Yan anlam

Benzetme yoluyla başka bir varlığa aktarıldığı için yan anlam.

Sözcüğün anlamı ancak cümledeki kullanımı ile anlaşılır. Tek başına sadece temel anlamını tesbit edebiliriz.

Yan ve mecaz anlamı cümleden anlaşılır.

1. SORU:Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük temel anlamda kullanılmıştır?

- A) İnce davranışları ile beni mutlu etti.
- B) Gözü doymaz, aç gözlü birisin.
- C) Arkandan neler söylüyor; ayakta uyuyorsun.
- D) Şaşkın kedi, küçücük gözleriyle bana bakıyordu.

Mecaz Anlam : Sözcüğün gerçek anlamından sıyrılıp farklı bir anlamda kullanılmasıdır. Mecaz anlam bir çeşit soyut anlamdır.

Evde tam altı boğaz bana bakıyor.

"boğaz" sözcüğü mecaz anlamdadır. Geçimi sağlanan kimseler anlamı verir.

2. SORU:"Ses" sözcüğü aşağıdakilerden hangisinde diğerlerinden farklı bir anlam kazanmıştır?

- A) Sesinin çıktığı kadar da iş yapsa ...
- B) Sessiz atın çiftesi pek olur.
- C) Bu kadar çok bağırınca sesim kısıldı.
- D) Keşke vicdanının sesine kulak verseydin.

TERİM ANLAM : Bir bilim, sanat, meslek dalında özel anlam kazanmış sözcükler terim anlamlıdır. Dünya'nın uydusu Ay'dır. → Buradaki sözcüklerin hepsi terim

3. SORU:Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamlı sözcük yoktur?

- A) Beyefendinin havasından da bugünlerde geçilmiyor.
- B) Dairenin yarı çapını hesaplamamı söyledi.
- C) Kalıplarla kendi giysilerini dikiyormuş.
- D) Bu tabloyu dağlama makinesiyle yaptık.

MECAZ ANLAM : Sözcüğün gerçek anlamından tümüyle sıyrılıp yeni anlam kazanmasıdır.

Bu işte onun parmağı var.

4. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "bitmek" sözcüğü farklı anlamda kullanılmıştır?

- A) Onun karşısında artık dayanacak gücüm kalmadı, bittim.
- B) Yemek kokusunu aldıysa, birazdan burada bitiverir.
- C) Sonunda sınavlarım bitti, hemen tatile gideceğim.
- D) Elimde, avucumda ne varsa her şeyi bitirdim.

YAN ANLAM :

Sözcüğün gerçek anlamına bağlı kalarak yeni anlamlar kazanıp zenginleşmesidir. Özellikle canlı varlıklara ait olan organların – cansız varlıklara aktarılmasıyla oluşur.

Kollarını iyice açar mısın? → temel anlam

Nehrin kolları denize dökülüyor. →yan Anlam

5. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "boğaz" sözcüğü yan anlamda kullanılmıştır?

- A) İstanbul Boğazı'nda yine kaza olmuş.
- B) Bugün nedense boğazım çok ağrıyor.
- C) Bensiz yemek yediğin için boğazında kalmıştır.
- D) Boğazıma kadar borca battım.

Eş Sesli (Sesteş) Sözcük: Yazılışları okunuşları aynı, anlamları tamamen farklı olan sözcüklere denir. kaz → kazanmak eylemi → kaz kanatlı bir hayvan bin → sayı → binmek eylemi

Eş sesli sözcüklerde dikkat edilmesi gereken en önemli özellik, bu sözcüklerin anlamları arasında hiçbir bağlantı olmamasıdır. Sözcüğün her anlamı temel anlam sayılır. Yan anlam eş seslilik değildir.

6. SORU: Aşağıdaki cümlelerden hangisinde altı çizili sözcük sesteseş (eş sesli) değildir?

- A) Kırmızı bir balık akvaryumda yüzüyor.
- B) Yıllar önce kaybettiği kardeşini arıyor.
- C) Son zamanların en iyi eserini yazdı.
- D) Sıkıntı dolu günleri ben bilirim.

Eş Anlamlı (Anlamdaş) Sözcükler: Yazılışları ve okunuşları farklı, anlamları aynı olan sözcüklerdir. Eş anlamlı sözcüklerin anlamlarından biri yabancı kökenli sözcüktür.

mutluluk → saadet, mesutluk

üzüntü → gam, keder, hüzn

endişe → tasa

7. SORU:

- 1. Bu olaylarda her zaman haklıdan yanayım.
  - 2. Plân yaparken her olasılığı göz önüne almalısın.
  - 3. Ne bu hâl böyle, sana hiç yakışmıyor.
  - 4. Kalbimizin atışı bile duyuluyor karanlıkta.
- Yukarıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcüğün eş anlamlısı (anlamdaş) yoktur?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4

Karşıt Anlamlı Sözcükler: Anlamları birbirinin tamamen zıddı olan, karşıt kavramları ifade eden sözcüklerdir.

iyi → kötü

küçük → büyük

akıllı → deli

uslu → yaramaz

8. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşıt anlamlı sözcükler bir arada kullanılmamıştır?

- A) Her zaman güzel olaylar değil, çirkin olaylar da yaşanır.
- B) Telefonlar durmadan çalıyor, hiçbirine yetişemedim.
- C) Kuru çamaşırlar yağmurda ıslandılar yine.
- D) Denizde küçüklü büyüklü balıkçı tekneleri vardı.

Soyut Anlamlı Sözcükler: Varlığını duyu organlarımızdan herhangi biriyle algılayamadığımız; aklımızla ve duygularımızla varlığını kabullendiğimiz kavramlardır. mutluluk, öfke, saygı, huzur, rüya...

Somut Anlamlı Sözcükler: Varlığını duyu organlarımızdan herhangi biriyle algılayabildiğimiz kavramlardır. kalem, masa, ışık, hava, yağmur...

9. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soyut anlamlı sözcük yoktur?

- A) Küçük kardeşim karamsarlığa kapıldı.
- B) Azimli çalışmasının sonucunu aldı.
- C) Her zaman sevimli ve güler yüzlüydü.
- D) Evin tüm eşyalarını satıp yeniledi.

Yansıma sözcük: Doğadaki seslerin taklit edilmesiyle oluşan sözcüklerdir. Bazıları türemiş bazıları basittir.

Basit: tık, hır, gür, şır, şık

Türemiş: tıkırtı, hırıltı, gürültü, şırıltı, şıkırtı

Not: Pırlıltı, ışıltı yansıma değildir; çünkü ses takliti anlamı vermemektedir.

Yansıma sözcükler isim, sıfat, zarf, fiil türlerinde kullanılabilir. Cümlede özne, nesne, zarf tümleci, dolaylı tümleç ve yüklem görevinde kullanılabilir, ikileme oluşturabilir.

10. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yansıma sözcük yoktur?

- A) Arabaların farlarının ışıltısı büyüleyiciydi.
- B) Masalar sağlam gibi ama gıcartılar çıkartıyor.
- C) Şapur şapur yemek yiyen bir bebektir.
- D) Babam yine horul horul uyuyor.

Nitel Anlamlı Sözcükler: Bir kavramla ilgili ölçülemeyen özellikleri, bir varlığın ne durumda olduğunu gösteren sözcüklere "nitel anlamlı sözcükler" denir.

Nicel Anlamlı Sözcükler: Bir varlıkla ilgili; ölçülebilen, sayılabilen, azalıp çoğalabilen değerleri gösteren sözcüklere "nicel anlamlı sözcükler" denir. Somutturlar.

nitel anlamlı sözcük

uçarı davranış

hasta çevre

iyimser insanlar

nicel anlamlı sözcük

iri elma

dört kişi

büyük ekmek

11. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük nitel anlamlı değildir?

- A) Çocuk küçük bir silgiyle idare ediyor.
- B) Buralarda onu herkes iyi biri olarak tanır.
- C) Havuza üç saat süreyle su doldurdular.
- D) Kocaman bir dilim pasta yedi.

Genel Anlam: Aynı cinsten olan varlıkların tümünü kapsayan özellikler anlatılıyorsa o sözcük genel anlamlıdır.

Özel Anlam: Aynı cinsten olan varlıkların içinden biri anlatılıyorsa özel anlamlıdır.

Araba bu şehirde yaşamak için şart oldu. Tüm araba çeşitleri.

Araba bozulup yolda kalınca trafik tıkanı. Sadece bir araba.

12. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde *insan* sözcüğü genel anlamlı değildir?

- A) İnsan her zaman sevgiye ihtiyaç duyar.
- B) İnsanlar mağazaya doluştu, ucuzluk var.
- C) İnsan yaşama dört elle bağlanmalıdır.
- D) İnsan, huzuru nerede bulursa orada kalır.

Yakın anlamlı sözcükler: Anlamları birbirinin aynısı olmayan birbirini çağrıştıran yakın kavramları ifade eden

sözcüklerdir. Az da olsa anlam farklılığı vardır.

dilemek → istemek

göndermek → yollamak

uğraşmak → didinmek gibi...

13. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcükler yakın anlamlıdır?

- A) Uygur toplumlara yakışır medeni davranış değil bunlar.
- B) Bu daldaki kayışlar ham, sen şu olgunları al.
- C) Ben bu sözlerle incindim, ona gücendim.
- D) Halkı ayaklandırmanın isyan ettirmenin anlamı yoktu.

İkileme; anlamı kuvvetlendirmek, çekici kılmak ve kolaylaştırmak amacıyla kullanılan söz öbekleridir.

İkilemelerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- İki sözcükten oluşur ve daima ayrı yazılır.
- Anlamı kuvvetlendirir.
- İsim, sıfat, zarf türünde kullanılabilir.

- Özne, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci veya yüklem görevinde kullanılabilir.
- Çekim eklerini alabilir: yan yana, eşe dosta
- Aralarına hiçbir noktalama işareti girmez. Aralarına "mı, mi," edatları girebilir.

14. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikileme kullanılmamıştır?

- A) Polisler, kırmızı ışıpta geçen araçları tek tek durdurdular.
- B) Kimse doğru dürüst çalışmıyor, herkes dalga geçiyor.
- C) Burada yaşayan insanların sınımsız yürekleri vardı.
- D) Kimilerine göre bu eş dost ziyaretleri gereksizdi.

İkilemeleri oluşumu bakımından söyle sıralayabiliriz:

1. Aynı sözcüğün tekrarı ile oluşanlar: yavaş yavaş, tek tek
2. Zıt anlamlı sözcüklerden oluşanlar: iyi kötü, ileri geri
3. Yakın anlamlı sözcüklerden oluşanlar: yalan yanlış, doğru dürüst
4. Her iki sözcüğü de anlamsız olanlar: ıvır zıvır, abur cubur
5. Sözcüklerinden biri anlamlı diğeri anlamsız olanlar: eski püskü, yırtık pırtık
6. Yansıma sözcüklerden oluşan tıkr tıkr, şakır şukur
7. İkinci sözcüğü yakıştırma olanlar : para mara, dere mere

15. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikileme oluşumu bakımından farklıdır?

- A) Arkadaşları için deli divane oluyor.
- B) Bize ulaşan haberler yalan yanlış.
- C) Eş dost ziyaretleri yapıyorduk.
- D) Eften püften sorunlar yaşıyoruz.

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin her ikisi de anlamlıysa tek başlarına kullanılabilir. Ancak biri anlamlı, diğeri anlamsız ise veya her ikisi de anlamsız ise tek başlarına kullanılmaz.

1 6. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikilemeyi oluşturan sözcükler tek başına kullanılmazlar?

- A) Çocuğun gözleri ıslıl ıslıl parlıyordu.
- B) Tüm işleri seve seve yapıyorduk.
- C) Evin içini ıvır zıvır ile dolduruyordu.
- D) Çalışma odası derli toplu, düzenliydi.

İkilemeler cümlede tüm öğeler yerine kullanılabilir.

Örneğin "eş dost", ikilemesini ele alalım.

Eş dost (Özne) bize toplandı.

Eşi dostu (Nesne) aradım.

Eşe dostu(Dolaylı t.) güvendim.

Eşsiz dostsuz (Zarf t.) yaşayamam.

Tek arayan eş dosttu. (Yüklem)

1 7. SORU:Aşağıdaki cümlelerden hangisinde ikileme zarf tümleci görevindedir?

- A) Ilık ılık bir rüzgâr esiyordu.
- B) Kapıya yaşlı mı yaşlı bir kadın geldi.
- C) Bu derenin suları soğuk soğuktu.
- D) Sabah akşam ders çalışıyorum.

Deyimler en az iki sözcükten oluşan, anlamı kuvvetlendirmek, kolaylaştırmak için kullanılan söz birlikleridir.

Deyimlerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Kalıplaşmışlardır. Sözcük ekleyip sözcük çıkarmak, sözcüklerin yerlerini değiştirmek mümkün değildir.

2. Yaratıcıları belli değildir.

3. Özel bir durumu, kavramı anlatmak için kullanılırlar. Herkesi kapsayan anlam özelliği taşımazlar. Genel anlamı değildir.

4. Gerçek anlamı veya mecaz anlamı olabilirler.

5. En az iki sözcükten oluşurlar. Cümle biçiminde olanları da vardır.

6. Çekim eklerini alarak kişi ve zamana göre çekimlenebilir.

7. Birleşik fiil biçiminde olan deyimler vardır. (göz yummak, fırsat kollamak)

1 8. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim kullanılmamıştır?

- A) Onun o üzgün halleri içime dert oldu.
- B) Sorumsuz davranışları ile başına dert aldı.

C) İçindeki sıkıntıları açacak, dert yanacak kimsesi yoktu.

D) Sonunda ben de ne istediğimi anlatabildim.

Deyimlerin çoğu mecaz anlamlıdır. Sözcükler ifade ettikleri anlamların dışında kullanılmış olabilir.

Bir dediğini iki etmemek → gerçek anlamlıdır.

Ateş bacayı sarmak → aşık olmak anlamı verdiği için mecaz anlamlıdır.

1 9. SORU: Aşağıdaki deyimlerden hangisi mecaz anlamı değildir?

- A) İki yakası bir araya gelmemek
- B) İki sözü bir araya getirememek
- C) Bam teline basmak
- D) Başına devlet kuşu konmak

Atasözleri; atalarımız deneyimlerini, gözlemlerini kesin yargılar durumunda sunan, az sözle çok şey anlatmaya yarayan söz birlikleridir. Atasözlerinin özellikleri şöyledir:

* Bir ulusun dünya görüşünü, yaşayışını, gelenek ve göreneklerini yansıtır.

* Genel kural niteliği taşır. Söyleyeni belli değildir.

* Toplum yaşantısını düzenler, ahlak aşılar, öğüt verir.

* Kalıplaşmışlardır. Biçimleri değiştirilmez.

* Çoğu mecaz anlamlıdır. Gözlem ve deneyim sonucu oluşanları, gerçek anlamlıları vardır.

Atasözleri ile deyimlerin ortak özellikleri olduğundan bunlar birbiriyle karıştırılabilir.

Ayrımları ve ortak özellikleri şunlardır:

Deyimler: Özel anlamlıdır, özel durumları açıklar, kişiye ve zamana göre çekimlenir.

Atasözleri: Genel kural niteliği taşır. Geniş zamanda çekimlenir, geniş zaman anlamı verir.

Ortak özellikleri: Kalıplaşmıştır. Gerçek ve mecaz anlamı olabilir.

20. SORU: Aşağıdaki cümlelerin hangisi atasözü değildir?

- A) Çivi çiviye söker.
- B) Hatasız kul olmaz.
- C) Mal canın yongasıdır.
- D) Akıntıya kürek çekiyorsun.